

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ОЛІЙНИК Ірина Дем'янівна

УДК 821.111'255.4

**УКРАЇНОМОВНІ ПЕРЕКЛАДИ ЗБІРКИ
РЕДЬЯРДА КІПЛІНГА “JUST SO STORIES”:
РЕЦЕПЦІЯ, ІНТЕРПРЕТАЦІЯ, ОЦІНЮВАННЯ**

10.01.05 – порівняльне літературознавство

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Тернопіль – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії літератури та порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
ВЕРЕТЮК Оксана Михайлівна,
Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка,
професор кафедри теорії літератури та порівняльного
літературознавства.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
АСТАФ'ЄВ Олександр Григорович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри теорії літератури і компаративістики;

кандидат філологічних наук, доцент
БОГАЧЕВСЬКА Лілія Орестівна,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
доцент кафедри іноземних мов.

Захист відбудеться 20 листопада 2009 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.02 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

Автореферат розісланий 17 жовтня 2009 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.Б. Лановик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження та стан його наукової розробки. Сучасна компаративістика, що покликана до переосмислення багатьох літературних явищ, стає центром розширення наукових горизонтів та джерелом нових інтерпретаційних моделей. Взаємодія з іншими культурами через переклад та змінені реалії сьогодення, за яких тлумачення є об'єктом зацікавлення у порівняльному літературознавстві, психології, антропології, семіотиці тощо, вводить до дослідницького поля «маргінальне», «периферійне» явище *іншого* – літературу для дітей. Поява нових іншомовних версій та зростаюча потреба їх розгляду в зіставленні з оригіналами та системою приймаючої літератури змінює не лише обрамлення літературної компаративістики з включенням до неї постулатів суміжних наукових царин, а й по-новому розкриває поняття дитячої літератури.

Проблеми перекладу літератури для дітей як предмет наукового обговорення були вперше розглянуті у 1976 році на третьому симпозіумі Міжнародного товариства з досліджень дитячої літератури, де австрійський науковець Р. Бамбергер зауважив, що роль перекладів у літературі для дітей є значно важливішою, ніж у літературі для дорослих¹. Окрім надзвичайної інформаційно-пізнавальної й дидактичної вагомості, на думку учасників симпозіуму, переклади літератури для дітей мають ще одну свою специфіку: вони більшою мірою пов'язані з культурним та літературним тлом вихідного середовища, аніж переклади для дорослих. Перенесення дитячого тексту на інший культурний та літературний ґрунт настільки зміщує «інтерпретацію дитинства», що аналіз мовних засобів його вираження не є достатнім для адекватного сприйняття та розуміння прочитаного, а вимагає ще й пошуку значення поза межами лінгвістичних студій. Так дослідження перекладу дитячої літератури цілком природно скеровують нас на інтеркультурні й порівняльно-літературознавчі обшири.

Перекладознавство як окрема наукова дисципліна формувалося на перетині між *мовознавчим* підходом до аналізу перекладу (процесу й результату) та усвідомленням *культурних* й *ідеологічних* факторів, що впливають на нього і визначають його рецепцію в *літературному* просторі. Дж. Мандей та Л. Венуті вказують на зміщення акцентів у трактуванні перекладу, в результаті якого відбувається перегляд понять еквівалентності, адекватності тощо. У 80-х рр. ХХ ст. Г. Турі та І. Евен-Зогар запропонували розглядати перекладені тексти крізь призму їх позиції у системі приймаючої літератури. Вивчення соціо-історичного та культурного обрамлення інтерпретованого тексту виявилось надзвичайно плідним у дослідженнях перекладів дитячої літератури. Так, Зохар Шевіт прикладає «полісистемну» концепцію перекладу І. Евен-Зогара до дитячої літератури: розглядаючи системний статус літератури для дітей з ієрархічним поділом на

¹ Дет. див. : The Translation of Children's Literature. A Reader ; [ed. by Gillian Lathey]. – Clevedon, Buffalo, Toronto : Multilingual Matters LTD, 2006. – P. 1.

канонізовану та неканонізовану, вважає, що переклад цієї категорії письменства визначається позицією в літературній полісистемі.

До проблем вивчення теорії та історії дитячої літератури зверталися Алла Акімова, Ірина Арзамасцева, Любов Кіліченко, Ірина Лупанова, Є. Нейолов, Марія Ніколаєва, Ольга Папуша, Тамара Полозова, Людмила Скуратовська, Маргарита Славова, Р. Стаднійчук та ін. Дослідження особливостей перекладу дитячої літератури на теренах колишнього Радянського Союзу носили спорадичний характер. Останні десятиліття дещо поживали у світовій науці обговорення проблем перекладу літератури для дітей: з'явилися всебічні розвідки закордонних науковців, серед яких варто відзначити праці Г. Клінберга, Джіліан Лейсі, Рійти Ойтінен, Емер О'Саліван, Зохар Шевіт та ін.

Попри існування таких досліджень залишається ряд дискусійних питань, пов'язаних із функціонуванням окремих перекладів у приймаючій літературі. Зміна мовленнєвої форми дитячого тексту часто призводить до руйнування цілісного образу, відкриває у тексті перекладу нові грані, але при цьому спотворює його автентичне значення й вимагає іншого сприйняття. Тому видається необхідним вивчення перекладу тексту для дитячого читання з погляду його рецепції, інтерпретації та оцінювання. Цей комплекс завдань входить до проблематики критики художнього перекладу і водночас до порівняльного літературознавства, формуючи нову галузь досліджень – літературознавчо-перекладну компаративістику.

Теоретичні та компаративістичні аспекти дисертації розглядаються на матеріалі творів для дітей англійського письменника і поета, лауреата Нобелівської премії (1907) Редьярда Кіплінга (1865-1936). Творчість цього автора вже була предметом наукового аналізу на літературознавчому, мовознавчому, перекладознавчому та порівняльно-літературознавчому рівнях як у вітчизняних, так і закордонних працях: В. Б. Шнайдера (1944), Ф. М. Скляр (1977), Н. С. Алексєєвої (2000), С. Р. Габріелян (2005), О. Ю. Пугиної (2005), А. В. Головні (2008) та ін. Незважаючи на значну зацікавленість творами Р. Кіплінга та широкий спектр їх осмислення, невирішеними залишаються проблеми українського перекладу “Just So Stories” у горизонті компаративістики, яка охоплює проблеми рецепції, інтерпретації та оцінювання.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що література для дітей розглядається як компаративістична проблема художнього перекладу. Вперше здійснена спроба визначити рецептивну, інтерпретаційну й аксіологічну сутність художнього перекладу на основі порівняльно-літературознавчого зіставлення кількох варіантів україномовного перекладу “Just So Stories” Р. Кіплінга між собою та з оригіналом. Вперше моделі оцінювання перекладів розглядаються відповідно до завдань та принципів тлумачення дитячих текстів. Здійснено спробу введення нових дефініцій *оцінювання* в обіг літературознавчої компаративістики. Ставиться питання термінологічної без/еквівалентності на рівні жанру (*казка, анімалістична казка, story,*

fable, tale), відповідно до чого описується жанрова варіативність україномовних «незвичайних казок» Р. Кіплінга. Розширюються межі компаративістичних площин до порівняння літератури з іншим різновидом мистецтва та з друкарською культурою: в порівняльно-літературознавчому дослідженні дитячої літератури враховується трансфер ілюстрацій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в руслі комплексного дослідження «Проблеми рецептивної поетики, наратології і трансляторики в українсько-зарубіжних зв'язках» (№ державної реєстрації 0105U000718) на кафедрі теорії літератури та порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради ТНПУ (протокол № 1 від 4 вересня 2007 р.) та підтримана бюро Координаційної ради 5 червня 2008 року.

Об'єктом роботи є твори Р. Кіплінга для дітей, розглянуті в аспекті української перекладацької рецепції та інтерпретації.

Предмет – специфіка трансляторично-компаративістичних процесів у творах для дітей, простежена на україномовних перекладах збірки “Just So Stories” Р. Кіплінга з перспективи критики художнього перекладу.

Матеріалом дослідження є оригінальні твори Р. Кіплінга зі збірки для дітей “Just So Stories” та україно- і (вибрані) російськомовні переклади, здійснені Євгенією Бондаренко, М. Йогансенем, В. Панченком, Ю. Сірим, Л. Солоньком, В. Ткачевичем, Варварою Чередниченко, Ю. Шкрумеляком, К. Чуковським, С. Маршаком та ін.

Метою дослідження є встановлення рецептивної, інтерпретаційної, аксіологічної сутності художнього перекладу літератури для дітей шляхом критико-перекладного і компаративістичного зіставлення кількох варіантів україномовного перекладу “Just So Stories” Редьярда Кіплінга.

Для досягнення мети необхідним є вирішення таких **завдань**:

- визначити предмет, завдання, принципи та функції художнього перекладу літератури для дітей;
- зіставити критичну рецепцію творчості Р. Кіплінга для дітей в англomовному та україномовному просторах;
- використати чинники взаємозв'язку критики перекладу («рецепції-інтерпретації-оцінювання») з компаративістикою для дослідження україномовних перекладів “Just So Stories”;
- розмежувати поняття *оцінювання, evaluation, assessment, measurement* через вивчення основних моделей оцінювання перекладу;
- з'ясувати жанрові особливості оригінальних творів для дітей Р. Кіплінга та простежити їхні трансформації в доцільових текстах;
- розглянути функцію ілюстрації при перекладі ілюстрованої книжки для дітей.

Теоретико-методологічна основа. Дисертація спирається на положення та висновки наукових досліджень з питань критики та естетики Р. Барта, М. Бахтіна, Ю. Борєва, Ф. Брюнетьєра, Г.-Г. Гадамера, Р. Гром'яка, С'юзен Зонтаг, П. Рікера та ін.; з теоретико-методологічних засад художнього перекладу Е. Бальцежана, Г. Гачечіладзе, І. Евен-Зогара, М. Зимомрі, В. Коптілова, Мар'яни Лановик, Ї. Леви, П. Ньюмарка, А. Поповіча, Катеріни Райс, Мерилін Роуз, П. Торопа, Г. Турі, Джуліан Хауз та ін. Порівняльний характер дослідження зумовлює орієнтацію на компаративістичні студії О. Астаф'єва, Анни Балакян, С'юзен Баснет, У. Вайстейна, Р. Веллека, Оксани Веретюк, Д. Дюрішіна, С. Тотосі де Зепетніка, Е. Касперського, А. Маріно, Д. Наливайка, Г. Ремака, П. Топера та ін. Розв'язання практичних завдань здійснювалося на підставі теоретичних положень, сформульованих у працях дослідників дитячої літератури та її перекладу Моніки Адамчик-Грабовської, Ірини Арзамасцевої, Джіліан Лесей, Марії Ніколаєвої, Рійти Ойтінен, Емер О'Саліван, Людмили Скуратовської, Маргарити Славової, Зохар Шевіт та ін. На різних етапах дослідження використовувалися такі **методи**, як порівняльно-історичний, порівняльно-типологічний, структурно-функціональний, структурно-семіотичний та описовий. Застосовано інтерпретаційний, метатеоретичний, рецептивний та інші способи дослідження.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їхнього застосування у подальших наукових дослідженнях із проблем компаративістики, теорії та історії дитячої літератури та в практичній діяльності критиків, редакторів, видавців літератури для дітей. Матеріали роботи можуть бути використані при розробці спецкурсів та спецсемінірів для студентів філологічних факультетів.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію обговорено на засіданні кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 8 від 12 березня 2009 р.). Ключові положення та результати дослідження викладено на наукових конференціях різних рівнів: міжнародних – «Криза теорії» (Чернівці, 2007), «Дитина читає...» (Львів, 2008), «Manipulation in Translation» (Варшава, 2009), всеукраїнських – «Актуальні проблеми філології та перекладознавства» (Хмельницький, 2005), «Літературна герменевтика та рецептивна теорія у сучасному науковому контексті» (Чернівці, 2006), «Література в системі міждисциплінарних зв'язків» (Львів, 2007), «Актуальні проблеми підготовки перекладачів» (Луцьк, 2007), «Актуальні проблеми сучасної компаративістики» (Бердянськ, 2007), «Новітня теорія і проблеми літературної антропології» (Тернопіль, 2008), а також на IV етапі міжвузівського наукового семінару «Терміносистема слов'янського літературознавства» (Житомир, 2006).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 12 праць, з них 9 статей – у наукових фахових виданнях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, проміжних та загальних висновків, списку використаних джерел (307 позицій). Загальний обсяг роботи – 194 стор., основний текст викладено на 163 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету й завдання дисертаційної роботи, визначено її теоретико-методологічну основу, об'єкт, предмет дослідження, наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Подано інформацію про апробацію роботи та публікацію її результатів.

У *першому розділі* – **«Література для дітей як проблема художнього перекладу»** – обґрунтовано теоретичні положення обраної теми та зіставлено англійські й українські критичні напрацювання, що стосуються оригінальних та україномовних творів Р. Кіплінга для дітей. У *підрозділі 1.1.* – **«Предмет, завдання, принципи та функції художнього перекладу творів для дітей»** – увага зосереджена на тому, що поняття дитячої літератури, яке окреслене межами «функціональної призначеності», «своєрідності оповіді», «морально-дидактичної навантаженості», традиційно перебуває на периферії системних досліджень з огляду на свою специфіку та інтерпретаційну трудність. Зазначено, зокрема, що потреба вивчення текстів дитячої літератури зумовлена двоякістю її побутування: у вимірі дорослого, що є автором, співавтором, перекладачем, критиком дитячого тексту та у сприйнятті безпосередньо дитиною-реципієнтом. У силу об'єктивних обставин, за яких сама дитина не здатна бути ні професійним критиком, ні інтерпретатором створеної для неї літератури, дослідження цієї категорії письменства належать до компетенції дорослого. «Доросле» сприйняття, продиктоване «іншим» досвідом читання, означає дитячу літературу, як правило, крізь призму морально-дидактичної спрямованості та розважально-пізнавального характеру.

На основі розгляду теоретичних праць дослідників дитячої літератури Марії Ніколасвої, Рійти Ойтінен, Маргарити Славової, Ізабель Паскуа, Р. Таберта, Зохар Шевіт та ін. визначено основні чинники, на підставі яких обґрунтовуються подальші висновки. Перше – це усвідомлення того, що переклади для дітей, подібно як і для дорослих, будують містки порозуміння між різномовними середовищами, що закріплює за поняттям перекладності дитячої літератури приналежність до культурного контексту. Другий показник – специфіка творів для маленьких читачів, у нашому розумінні – «дитячість» тексту, яка проявляється на мовному та літературному рівнях у використанні простих речень, обігруванні слів, введенні моралізаційно-дидактичних та ігрових елементів, численних звертаннях тощо. Ці показники дитячого тексту значною мірою зумовлені вибором жанру та особливостями нарації, що становить складне перекладознавче завдання. Третє – літературна полісистема, яка класифікує дитячу літературу в підсистему із периферійним статусом, визнаючи її другорядне (у порівнянні з дорослою) значення, нижчий

престиж, що, в свою чергу, спричинює перекладацькі «вільності» у поєднанні з меншою відповідальністю при іншомовному трактуванні дитячого тексту. Четвертий чинник – дитяча аудиторія: її обмежений вік, що диктує інше ставлення перекладача до тексту перекладу з огляду на можливості уяви та асоціаційний контекст читачів.

Таким чином, окреслено компаративістичні виміри дослідження, які беруть до уваги зіставлення парадигм оригінального та перекладеного тексту на рівні рецепції в різномовних середовищах, визначення жанрової специфіки, обґрунтування множинності інтерпретацій, «діалогічності зв'язків» між текстовим та ілюстративним компонентами дитячої книги.

У підрозділі 1.2. – «**Методологічні проблеми критики перекладу. Компаративістична перспектива та специфіка дитячого тексту в критиці художнього перекладу**» – розглянута теоретико-методологічна проблематика дослідження, зокрема його онтологічні, гносеологічні та делімітаційні аспекти. Обґрунтовано інтердисциплінарний статус критики художнього перекладу – галузі наукового знання, здобутки якої визначаються через інші дисципліни – літературознавство, герменевтику, компаративістику, антропологію тощо. Міждисциплінарні зв'язки критики художнього перекладу дитячих текстів поширюються також і на педагогічні, психологічні, літературно-дидактичні, наратологічні площини досліджень. Отже, йдеться про інтердисциплінарну методологію критики художнього перекладу творів для дітей, яка поєднує літературно-критичну діяльність з огляду на мету та завдання, перекладознавчий ракурс вивчення з урахуванням досягнень теорії та практики перекладу та рецептивно-комунікативні аспекти з погляду цільової спрямованості.

Через порівняння специфіки літературної критики та критики художнього перекладу визначаються їхні спільні й відмінні характеристики. П. Тороп нараховує дев'ять типів критики перекладу, в роботі функціонують ті, що перебувають у компетенції компаративіста – історико-літературний, інформаційний, адаптаційний, специфікаційний, рецептивний та, почасти, персональний аспекти дослідження.

Серед функцій критики художнього перекладу А. Поповіч розрізняє *постулативну* (спрямовану до перекладача), *аналітичну* (спрямовану до тексту) і *оперативну* (до читача). Дослідження дитячої літератури щонайбільше вимагають реалізації останньої, яка бере до уваги особливості сприйняття перекладу в читацькому колі та здійснюється критиком-компаративістом, котрий співвідносить оригінальну та перекладну площини. У підрозділі здійснено огляд основних методів, що використовуються в методиці трактування перекладних текстів, розкрито закономірності функціонування понять *аналізу* та *інтерпретації*, окреслено компаративістичні рамки досліджень перекладів дитячих текстів, які визначають розуміння якості похідного тексту рецептивним читанням.

Теоретико-методологічні міркування накреслили шлях наступного компаративістичного дослідження: якщо системно зіставляти аналізовані твори в широкому контексті їх створення, досліджувати міру співвідношень на структурному, жанровому, семантико-змістовому, тематичному, нараційному та ін. рівнях, простежувати особливості сприйняття в різних національних контекстах, враховувати збереження «іншим» (дорослим) «дитячості» при перекладацькому трактуванні, то це дає підстави для здійснення критичного аналізу та інтерпретації в порівняльно-літературознавчих студіях.

У *підрозділі 1.3.* – **«Від оригіналу до перекладу: твори Р. Кіплінга для дітей в англійській та українській критиці»** – зіставлено критичну рецепцію творчості Р. Кіплінга вихідним та приймаючим обшарами. Предметом розгляду стали передмови та вступні статті до видань, коментарі та примітки, літературні обробки та відзиви перекладачів, а також думки авторитетних письменників Великої Британії і США – сучасників та наступників Р. Кіплінга.

Не залишається поза увагою систематизоване в дисертаціях та монографіях наукове осмислення художньої спадщини Р. Кіплінга. Зокрема, на теренах колишнього Радянського Союзу та в сучасній Україні дослідників цікавлять різні аспекти творчого доробку Р. Кіплінга: об'єктом мовознавчих досліджень стають індійські реалії, відтворені Кіплінгом в англійському тексті (Олена Пугина), лінгвокультурний простір художньої прози (Алла Головня), в перекладознавчих дискусіях вивченню підлягає поняття еквівалентності при порівнянні оригіналів та перекладів (Седа Габріелян), в літературознавчих працях (Флорія Скляр) акцентується на проблемі змішування та накладання жанрів у письменницькій практиці Р. Кіплінга тощо.

Довший час українська рецепція британського поета та прозаїка зводилася до вибіркового зацікавлення або ж була опосередкована російським сприйняттям, що зумовлювало спорадичний характер досліджень. До популяризації імені нобеліста почергово долучалися літературознавці, письменники та перекладачі, серед яких варто назвати М. Євшана, М. Слабошпицького, М. Стріху. Однак і сьогодні наявні теоретичні праці не заповнюють лакуни в вивченні специфіки дитячої прози автора. Не вважаючи казки достатньо важливим об'єктом осмислення, окремі науковці (Ніна Алексєєва, Алла Головня) оминають проблематику збірки для дітей. Щоправда, не здобулися на ґрунтовне критичне осмислення дитячі твори автора і в себе на батьківщині. Серед тих небагатьох дослідників, хто розглядав “Just So Stories”, були Селія Андерсен, Елеонор Кемерон, Еліот Гоуз та ін. Вони відзначали «невимушеність мови», ігровий підхід до читання цих текстів, орієнтованість на звукове сприйняття тощо. У 1932 році у праці «Дитячі книги в Англії» Г. Дартон вказував на те, що Р. Кіплінг здійснив значний вплив як на дорослу, так і дитячу літературу. Проте сам цикл “Just So Stories” критик, на думку дисертанта, несправедливо вважав симптоматичним та незначним.

Зіставлення рецепції дитячої творчості прозаїка в Британії та Україні, показало відмінності у трактуванні специфіки “Just So Stories” та «Казок просто так». Якщо вихідне середовище вказує на ігровий та розважальний характер збірки, то приймаючий контекст акцентує на дидактичних, виховних функціях книги, що зумовлює вибіркочку популяризацію і, відповідно, інтерпретацію. Отже, розбіжність інтерпретацій спричинена різними оцінковими судженнями.

Другий розділ – «Інтерпретаційні версії “Just So Stories” в системі оцінювання художнього перекладу для дітей» – зосереджує увагу на визначальних аспектах існування різних інтерпретаційних версій у світлі їх теоретичного осмислення через категорії моделей та критеріїв поцінування перекладних текстів.

У підрозділі 2.1. – **«Оцінювання як літературознавча категорія. Термінологічна неадекватність понять в терміносистемі критики перекладу»** – йдеться про різномовні терміни «оцінювання» та їхнє різне смислове наповнення у літературній критиці та критиці художнього перекладу. Подальші міркування базуються на принципі розрізнення понять «цінувати» та «оцінювати» (Р. Веллек та О. Воррен), за яким література є тим, що людство цінує, проявляючи до неї інтерес та визнаючи її позитивну цінність, та тим, що описують критики, оцінки яких формуються за певними критеріями, та не завжди є позитивними.

Зазначено, що специфічний для критики перекладу термін *assessment* функціонує в межах складової концепту *translation quality assessment* (оцінювання якості перекладу) для позначення, за словами І. Бурханова, двох типів діяльності: оцінювання та критики. Здійснення оцінювання перекладу передбачає вироблення системи критеріїв для зіставлення текстів оригіналу та перекладу з метою визначення їхніх відповідностей. Цей термін застосовується найчастіше у перекладацькій критиці і, не маючи прямого відповідника в україномовній термінології, співвідноситься з поняттям *evaluation*, яким послуговується літературна критика.

Розвиток науково-технічного прогресу та введення комп'ютерних технологій до традиційно гуманітарних сфер змусило критику перекладу застосувати ще один термін для опису процесу оцінювання перекладу. *Translation quality measurement* відображає особливості *кількісного оцінювання*, а його творці вважають: неможливо оцінити те, що не підлягає точному вимірюванню. Щодо досліджень дитячої літератури, цей вид оцінювання є найменш прийнятним, оскільки через трансформаційні скорочення або доповнення, яким підлягає дитячий текст при перекладі, простежити повноту вимірюваності інтерпретації не видається можливим.

Завершується підрозділ спробою окреслення можливих способів введення нових дефініцій: шляхом підбору національного відповідника вживати термін *evaluation (value)* – *оцінювання (цінність)* для визначення *художньої вартості твору*; за допомогою описового тлумачення поняття *translation quality assessment – оцінювання якості перекладу* використовувати для позначення якості перекладу через «концепт відповідності» оригіналу в соціолінгвістичному

вимірі; за допомогою часткового тлумачення і перекладу поняття *translation quality measurement* – кількісне оцінювання якості перекладу вживати для позначення вимірювального способу оцінювання перекладу.

Підрозділ 2.2. – «**Моделі оцінювання перекладів дитячої літератури**» – презентує детальний огляд окремих моделей оцінювання перекладів з урахуванням характеристик літератури для дітей. Положення Катеріни Райс, П. Ньюмарка та Джуліан Хауз ілюструються українськими перекладами “Just So Stories”. Джуліан Хауз, наприклад, класифікує моделі оцінювання перекладів літературних текстів за трьома факторами. 1) Суб’єктивно-інтерпретаційне оцінювання похідного тексту залежить від власного бачення та прочитання тексту інтерпретатором. Уважне, дбайливе ставлення до першотвору та його автора, який вважається «творцем», «генієм», найчастіше зумовлює буквальний переклад, натомість, переклади дитячих текстів характеризуються віддаленістю від оригіналу через скорочення чи доповнення, які унеможливають адекватне оцінювання. 2) Теорія читацького відгуку має два різновиди. З перспективи першої – біхевіористичної – ключовими поняттями для оцінювання перекладів стають «максимальне сприйняття» та «еквівалентність відгуку», що передбачає відповідність розуміння текстів реципієнтами оригіналу розумінню текстів реципієнтами перекладу. В контексті дитячої літератури максимальне сприйняття досягається через чи не найповнішу трансформацію оригіналу: заміни реалій, пристосування семіотичного простору читачів оригіналу до семіотичного простору читачів перекладу тощо. Друга – функціональна або цільова – бере до уваги ті функції, які виконує переклад у приймаючій літературі. Через зміну окремих фрагментів тексту функція похідного дитячого твору відрізнятиметься від функціональності первинного: ті елементи тексту, які покликані розважити читача чи залучити його до гри, будучи реконструйованими на інтерпретаційний лад, позбавляють реципієнта такої можливості та не виконують завдання оригіналу. Основним предметом дослідження за 3) текстуально-дискурсивною моделлю стає простеження: а) темпоральних відмінностей, які пролягли між оригіналом та перекладом. Поява нових інтерпретаційних версій дитячих текстів (В. Панченка та Євгенії Бондаренко) не лише надає нового звучання та розуміння «старим» перекладам, а й виявляє нові тенденції та підходи до прочитання оригіналу, однак новітні версії поступаються у здатності справити враження на маленького читача; б) мотивів вибору інтерпретатором творів для перекладу та можливості зіставлення авторської свідомості з перекладацькою: добрими тлумачами дитячих текстів найчастіше виявляються саме письменники – автори дитячих творів. Маючи «живу пам’ять» дитинства, вони близькі до розуміння автора оригіналу. Окрім того, відзначена особлива майстерність жінок-перекладачів: будучи ближчими до розуміння дитячих проблем, їхні інтерпретації характеризуються тонкістю передачі певних елементів, своєрідною «ніжністю» відтворення суто дитячих аспектів книги. Так, в українському варіанті “Just So Stories” Варвари

Чередниченко налічуємо більше пестливих слів, розгорнутих оповідей через численні метафори та метонімії тощо. Прикметним є і сам вибір творів для інтерпретації: Варвара Чередниченко обрала лише ті казки, в яких головним персонажем є дівчинка, а не звірі.

У підрозділі описана методика кількісного аналізу прочитання перекладів із зазначенням можливості її обмеженого застосування, – на рівні розрізнення варіантів іншомовних інтерпретацій. Встановлено, що найточнішу кількість відтворення елементів оригіналу передає Л. Солонько, а найменш кількісно представлена інтерпретація Ю. Шкрумеляка, що й пояснює зміну трактування цим перекладачем жанру тексту.

У *підрозділі 2.3.* – **«Критерії оцінювання тексту для дітей: порівняльно-літературознавчий аспект»** – розмежовано поняття якості перекладу в розумінні перекладача і компаративіста. Якість перекладу для першого – точність, відтворюваність та рівнозначність мовних одиниць, ідейна довершеність передачі авторського задуму, в той час як для другого – «екстралінгвістичні фактори» – комунікативна функція у міжлітературному спілкуванні, естетична цінність перекладу в порівнянні з оригіналом, рівень розвитку духовної культури приймаючого середовища тощо.

Проаналізувавши різноманітні погляди на визначення основи критичної оцінки, виокремлено дві паралельні концепції: одна орієнтована на оригінал як цілісність, система естетичних координат якої не повинна бути змінена чи адаптована, а друга – на потенційного реципієнта, на особливості його сприйняття, а тому є обґрунтовано дієвою у стосунку до дитячої літератури. Виходячи за межі текстової тканини, компаративіст розглядає дидактичні (пояснювальні елементи), корекційні (доповнення-передбачення) та захисні (трансформації при нерозумінні) чинники, використані перекладачем. До критеріїв оцінки перекладу для дітей компаративіст залучає читацький відгук, який, однак, має свої особливості, що, на думку дисертанта, проявляються у можливості бути учасником гри. Долучитися до гри дитині, яка сприймає перекладений текст, здебільшого буває важко, а то й неможливо внаслідок перекладацьких маніпуляцій. Скажімо, применшення ролі дитини (Євгенія Бондаренко), дистанція поміж наратором-автором та наратором-перекладачем (В. Панченко) створює прірву між дитиною та текстом, унеможлиблюючи будь-яку гру.

У підрозділі звернено увагу на поняття еквівалентності, досягнення якої при перекладі дитячого тексту є складним завданням, та функції перекладів, які в дитячій літературі виконують особливо важливу роль.

У *третьому розділі* – **«Український трансфер “Just So Stories” у горизонтах компаративістики»** – проаналізовано генологічні особливості оригінальних текстів та їх трансформації при перекладі, співвіднесено ілюстративний потенціал дитячої книги з текстуальним (вербальним), а також зіставлено перекладацьку специфіку різних інтерпретаторів.

У підрозділі 3.1. – «Жанрова варіативність україномовних «незвичайних казок» Р. Кіплінга» – розглянуто особливості трактування жанру “Just So Stories” в англomовному та україномовному контекстах. Складність передачі жанрової специфіки, на думку дисертанта, викликана неоднозначністю розуміння генологічної форми у вихідній літературі. У дисертації наголошується на необхідності адекватного відтворення жанрової парадигми оригіналу, оскільки її трансформація видозмінює як смислове, так і композиційне навантаження літературного тексту для дітей.

Попри прийняте у більшості англomовних праць трактування творів зі збірки “Just So Stories” як казок, існують також міркування про віднесення їх до «первісних байок» та «легенд» (Г. Честертон), або ж «фантастичних історій» (М. Морріс). Людмила Скуратовська, описуючи основні жанри англійської дитячої літератури кін. XIX – поч. XX ст., говорить про появу збірників народних казок та їх переробок. Прикметним у цей період, вважає авторка, є виникнення нового жанру – анімалістичної повісті. “Just So Stories” дослідниця називає «анімалістичними казками», яким притаманна ідея «соціального дарвінізму», за якої виживає сильніший, а попри «сотні тисяч чому і як» вона заперечує наївну образність Кіплінга.

На основі зіставлення особливостей народних та літературних казок виявлено значний фольклорний вплив, опрацювання автором мотивів різних народів, через які по-новому розкриваються історії виникнення світу. Присутність автора на сторінках творів для дітей простежується на фабульному та авторському рівнях: зображуючи події глибокої давнини, автор вводить у текст явища та предмети, що характеризують сучасність. Авторський рівень літературної казки визначається за Нонною Копистянською².

Казка в англomовній термінології позначається через *story, folk-tale, fairy-tale*, відмінність у їхньому застосуванні полягає у визнанні за *stories* прозового оповідного жанру з елементами вигадки, в той час як *folk-tales* та *fairy-tales* вказують на фольклорне походження та трактуються як чарівні казки. Часто два останні поняття вживаються як взаємодоповнювані, однак ширший термінологічний аналіз дозволяє диференціювати: *folk-tales* пов’язані з легендами, традиціями, забобонами та віруваннями первісних людей, а *fairy-tales* розповідають про чарівників, ельфів, фей та інших вигаданих істот, що наділені магичною силою. Ця класифікація підтверджує аргументи Г. Честертона про віднесеність Кіплінгових розповідей до легенд: його твори є ближчими до *folk-tales*, аніж до *fairy-tales*. У дослідженні Ю. Ярмиша йдеться про *wonder stories* (*wonder* – чудо, здивування, бажання знати) – різновид казок, що має пізнавальний характер.

Різноманітність жанрових прочитань аналізованих творів призводить до численних варіантів їх іншомовних інтерпретацій: «казки про тварин», «незвичайні казки», «казки просто

² Копистянська Н. Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства : Монографія / Нонна Хомівна Копистянська. – Львів : ПАІС, 2005. – С. 88.

так», «сторійки», «байки». Об'єктом порівняння у підрозділі стають ініціальні та фінальні казкові формули (за Н. Рошияну), заголовки (за Ольгою Лещенко), прикмети мови авторської казки (за Гріною Чернявською), вибір адресата (за Маргаритою Славовою) тощо.

Відзначено наступні перекладацькі стратегії генологічного порядку: дотримання жанрового канону у перекладах В. Ткачевича, Ю. Сірого, Л. Солонька, які трактували жанр казки з близькістю її до народної легенди, і тому їхні інтерпретації “Just So Stories” відповідають «казковим» орієнтирам зі збереженням ініціальних та фінальних формул; часткове порушення жанрової особливості авторської казки через обмежене вживання номінативу в перекладах М. Йогансена, що не сприяє налагодженню контактуючої ланки «автор»-«читач»; повну трансформацію жанру казки (перекладач Євгенія Бондаренко), коли інтерпретаторка спрощує ланцюговість подій та переказує казку, не зберігаючи повторюваність ланок-епізодів, що порушує прийом композиційного клімаксу. Підкреслюється, що спрощення елементів оригінального тексту при перекладі та уникнення кумулятивності руйнує жанровий канон казки та уподібнює її до оповідання.

Підрозділ 3.2. – «Ілюстрована казка при перекладі: між діалогічністю та різноголоссям» – розширює межі компаративістичного дослідження до порівняння семіотично різних форм дискурсу – літератури та малярства. Вихідними положеннями стали теоретичні міркування М. Бахтіна про діалогічність зв'язків та їх методологічна експлікація на матеріалі дитячої літератури Рійтою Ойтінен. Дитяча книжка, що апелює до маленького читача не лише за допомогою словесного сприйняття, а й через творення зорового образу, вимагає досліджень з проблематики взаємодоповнюваності поміж текстовими та ілюстративними формами звернення.

У підрозділі, в контексті існування різних терміносполук для позначення явища інтерсеміотичного перекладу, розглянуто міркування Віри Савченко, яка, вводячи до наукового обігу поняття *трансвидового перекладу*, зазначає: «виокремлення взаємовідносин слова і зображення в аспекті художнього перекладу дає можливість аналізувати проблему в гостро поставленому ракурсі, а саме, у такому зв'язку вербального і візуального, де ці обидва компоненти повинні виконувати одне й те саме інформаційне завдання – виражати більш-менш ідентичний зміст»³.

Автентичні тексти Кіплінгової збірки супроводжувалися ілюстраціями автора, в яких простежувався вплив його сучасника – відомого британського художника та карикатуриста О. Бердслея. Зображення, створені самим Р. Кіплінгом, порівнюють із фотографічним мистецтвом: великий простір контрасту чорного та білого кольорів дуже схожий до нерухокої фотографії. Ілюстрації, подібно як і самі тексти, виявили різносторонні зацікавлення автора. У них

³ Савченко В. В. Візуальний переклад літературного тексту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.08 «Естетика» / В. В. Савченко. – К., 2003. – С. 1.

представлено мотиви японського книгодрукування, європейські та американські відголоси національних легенд, фрагменти мистецтва народів наваго. Такий широкий спектр залучення різнонаціональних мотивів до мистецтва ілюстрації, на думку дисертанта, ускладнює їх адекватну передачу ілюстраційними засобами у виданнях для українських дітей. Отож, постає потреба у дослідженнях, з одного боку, зв'язку між україномовною інтерпретацією казок та збереженням автентичних ілюстрацій, характерних для ранніх видань (переклади Ю. Сірого, В. Ткачкевича, Ю. Шкрумеляка супроводжуються вибраними ілюстраціями Р. Кіплінга), і, з другого, – відношень поміж україномовними перекладами та їхнім новим ілюстративним супроводом за авторством різних митців (Тетяни Водолазської, Олени Курдюмової, Тетяни Плиски, П. Репрінцева, О. Савченка, В. Хорошенка та ін.), що характеризує сучасні тенденції до видання дитячих книг. Удосконалення поліграфічної культури та часові зміни позначилися і на мистецтві ілюстрування: зображення у книгах для дітей стали динамічнішими, контрастнішими, однак вони не завжди знаходяться у діалогічній єдності з текстом, який покликаний доповнювати та увиразнювати.

Предметом розгляду стали різночасові ілюстрації в зіставленні з перекладними варіантами “Just So Stories”. Зазначено, що друкування книг із авторськими ілюстраціями Р. Кіплінга практикувалося у 10–30-х рр. ХХ ст. Так, у Коломиївському виданні (пер. В. Ткачкевич) помістили декілька ілюстрацій з коментарями Р. Кіплінга, які, частково скоротивши, українською мовою переклав інтерпретатор. Подібне спостерігаємо і у виданнях, де тлумачами англійських казок стали Ю. Сірий, Ю. Шкрумеляк. Однак уже в радянський період книгодрукування малюнки Р. Кіплінга були замінені зображеннями тодішніх ілюстраторів. С. Артюшенко проілюстрував переклади Л. Солонька, що вийшли у видавництві «Веселка». Наблизивши свої ілюстрації до автентичних, художник важливим елементом оформлення обрав заставки. Вони відзначаються орнаментально-декоративним характером, виконані у чорно-білих кольорах із незначним доповненням темно-зеленого. В усіх заставках переважає силуетне зображення тварин – головних діючих персонажів – з увагою до їхніх ключових рис характеру. Малюнки С. Артюшенка, подібно як і авторські ілюстрації, залишаються відкритими для тлумачення тими, хто їх сприймає, вони залучають дитину до самостійного наповнення змістом, розраховані на реалізацію дитячої фантазії у процесі сприйняття казки.

Домінування ілюстративного матеріалу над текстовим і навпаки, як зауважено, призводить до диференціації зображень у дитячих книгах за принципом двох основних підходів. *Сюжетно-тематичний* підхід до проблеми ілюстрування, на відміну від *вужчого, персонажного*, підкреслює значення пізнавального елемента, розширює асоціативний контекст, але при цьому не залишає місця для реалізації творчої уяви читача. Така книжкова графіка задовольняє розважальну мету твору, формує естетичний смак дитини, однак нав'язує зорову метафору її ілюстратора і виявляється впливовішою, ніж друковане слово. Упродовж останніх років в ілюструванні

переважають сюжетно-тематичні композиції: розширюються горизонти змалювання подій, розгортається опис, зображення несуть глибше смислове навантаження, деталізуючи оповідь.

Створюючи ілюстрації, художник звертається до окремих епізодів оповіді, наповнює їх змістом, суголосним текстом, та розкриває певні подробиці. Відтак, на думку дисертанта, ілюстрація виконує роль естетичної конкретизації (за Р. Інгарденом) – відтворення читачем художнього твору, наповнення «сміслом» рамок художньої структури шляхом заповнення «порожніх місць» і «ділянок невизначеності» своїми уявленнями та емоціями на основі власного «горизонту очікування» (Г. Р. Яусс).

Беручи до уваги двоїстий характер існування літературного твору в сприйнятті дитиною, компаративіст встановлює сутнісні синестезійні зв'язки поміж текстом та ілюстрацією, тобто вивченню підлягає ще один вагомий компонент дитячої книги – малюнок.

У *підрозділі 3.3. – «Україномовні переклади творів Р. Кіплінга для дітей: порівняння інтерпретаційних підходів»* – систематизовано інтерпретаційні підходи різних тлумачів та подано оцінкові судження дисертанта стосовно переваг та недоліків того чи іншого перекладу.

Розглянуті інтерпретації Ю. Сірого (різних років та місць видань) свідчать про можливе редакторське втручання в переклади, яке хоч і не кардинально, однак зміщує акценти в інтерпретаціях і має бути враховане критиком-компаративістом. Введені у текст перекладу додаткові фрагменти дисертант пояснює необхідністю розгортання оповіді для українського читача, а яскраві деталі, колоритні образи, влучність передачі власних назв головних персонажів казки ставлять аналізований переклад у ряд найякісніших інтерпретацій означеного періоду.

Основну увагу зосереджено на аналізі інтерпретацій В. Ткачевича, переклади якого орієнтовані не просто на українського читача, а на жителя локальної Гуцульщини. Порівняння версій В. Ткачевича з інтерпретаціями В. Панченка вказують на невимушене введення повчальних елементів першим та прямолінійно-дидактичне, простежене як на лексико-синтаксичному рівні, так і в нараційній перспективі та нараційній дистанції, напучування другого. На основі вимірювального способу оцінювання перекладу зіставлено інтерпретації Л. Солонька, В. Панченка й російського перекладача К. Чуковського та обґрунтовано передачу ритміко-інтонаційних фрагментів за рахунок скорочення відтворення кількісних елементів. Виявлені в окремих перекладах зміни родових ознак головних персонажів зумовлені опосередкуванням української рецепції російською (Л. Солонько), однак подібна зміна мала місце і в попередніх інтерпретаціях, що з часових причин не могли зазнати опосередкування (М. Йогансен).

У **Висновках** узагальнюються результати дисертаційної роботи.

1. Предмет, завдання, принципи та функціональне навантаження художнього перекладу літератури для дітей постулюються крізь призму специфіки аналізованого явища як периферійного в літературній полісистемі. Маргінальний статус літератури для дітей стає

причиною значних трансформацій та численних текстових видозмін при перекладі, що й увиразнює роль критика-компаративіста при оцінюванні.

2. Зіставлення критичної рецепції творчості Р. Кіплінга в англomовному та україномовному контекстах свідчить про розходження в розумінні, а відтак і в іншомовному трактуванні збірки. Вихідне середовище зосереджується на ігровому та розважальному аспектах книги, в той час як приймаючий простір бере до уваги виховні, повчальні елементи, які й скеровують інтерпретацію в нав'язливо дидактичне русло.

3. Рецепція, інтерпретація та оцінювання як ключові концепти критики художнього перекладу пропонують перспективну методологічну матрицю порівняльних досліджень літератури для дітей, що може бути використана, зокрема, для диференціації іншомовних інтерпретаційних версій. Дисертація підтвердила висунуту Р. Веллеком тезу про обов'язковість введення літературної критики, скерованої на оцінювання літературного твору, до наукового обширу компаративістики⁴. Аксіологічний характер отриманих результатів закріплює за порівняльним літературознавством виражений критичний статус, що видається плідним у вивченні дитячої літератури, яка вимагає чітких критеріїв оцінки та верифікації інтерпретаційних моделей. Розширений горизонт компаративістичних студій оприявнює поліаспектний діапазон функціонування україномовних перекладів "Just So Stories" та узалежнює іншомовне трактування від трьох основних чинників, а саме: культурного контексту, поліграфічних особливостей творення оригіналу, ілюстративного компонента дитячої книги.

4. З-поміж ряду дефініцій, якими оперує літературна критика та критика художнього перекладу, виділяємо терміни: 1) *оцінка, оцінювання* – використовують для аналізування явищ національної або перекладної літератури без огляду на іншомовний виклад; 2) *оцінювання якості перекладу* – застосовується для аналізування та оцінки перекладних надходжень до літератури з орієнтацією на визначення якості перекладу; 3) *кількісне оцінювання якості перекладу* – відображає особливості чисельного підходу до визначення міри та ступеня перевираження оригінального тексту. Моделі оцінювання якості перекладів художніх творів містять а) *супільні судження/ поцінування* літературного твору, зроблені на підставі соціальних чи етичних критеріїв; б) *оцінювальні твердження*, що базуються на визначенні літературних, естетичних, художніх характеристик твору; в) *критерії оцінювання якості перекладу* – міркування, здійснені на основі опису, пояснення та порівняння оригіналу та перекладу або кількох перекладів між собою.

5. Розмаїття жанрових трактувань оригінальних текстів ускладнює інтерпретаційне завдання. В україномовних перекладах знаходимо «незвичайні казки», «казки просто так», «аніمالістичні казки», «казки: як і чому», «байки», «сторійки». Часткова чи повна трансформація

⁴ Цю пропозицію розширення дослідницького поля літературної компаративістики Р. Веллек обстоював у дискусії з впливologічною традицією французької школи на II Конгресі Міжнародного товариства порівняльного літературознавства в Чепл Хілл (1958). Дет. див. : Janaszek-Ivaniukovb H. O wspiyczesnej komparatystyce literackiej / Halina Janaszek-Ivaniukovb. – Warszawa : PWN, 1980. – S. 35.

генологічної форми спостерігається через зміну адресата, модифікацію ініціальних та фінальних казкових формул, скорочення ланцюговості подій, виражене дидактичне навантаження.

6. Ілюстрація як невід'ємний компонент дитячої книги стає об'єктом інтерпретації при творенні цілісного вербально-візуального образу в сприйнятті дитиною. Вона не лише несе смислове навантаження, доповнюючи текст, а й матеріалізує уявний світ маленького читача через зорову метафору її ілюстратора. Зображення у дитячій книзі мусить перебувати у діалогічній єдності з текстом, відповідати іншомовній інтерпретації перекладача та не утруднювати сприйняття авторського задуму.

Здійснене порівняльне дослідження оприявнює в широкому сенсі складність рецепції, інтерпретації та оцінювання літератури для дітей, яка при переході на іншомовний ґрунт чи семіотично інший дискурс стає багатогранним матеріалом для вивчення.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

1. Олійник І. Критик-перекладач, перекладач як критик (компаративний аспект) / Ірина Олійник // Наукові записки. Серія: Літературознавство [відп. ред. М. П. Ткачук]. – №1 (16) – Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. – С. 210-220.

2. Олійник І. Бахтінівська діалоговість як стратегія оцінювання перекладу / Ірина Олійник // Сучасний погляд на літературу: [зб. наук. праць / редкол.: В. Ф. Погребенник, С. С. Кіраль, І. В. Савченко та ін.]. – Вип. 10. – Київ : ІВЦ Держкомстату України. – 2006. – С. 90-110.

3. Олійник І. Оцінювання в терміносистемі критики перекладу / Ірина Олійник // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка [гол. ред. П. Ю. Саух]. – Вип. 26. – Житомир : Редакційно-видавничий відділ Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2006. – С. 122-125.

4. Олійник І. «Теорія читацького відгуку» як спроба критичного прочитання перекладів (на прикладі творів для дітей Р.Кіплінга) Ірина Олійник // Питання літературознавства [науковий збірник / редкол.: Червінська О. В., Рихло П. В., Затонський Д. В, Гундорова Т. І. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2006. – Вип. 71. – С. 199-211.

5. Олійник І. Основні тенденції дослідження критики перекладу на Заході / Ірина Олійник // Філологічні студії [науковий часопис / редкол. : Бублейник Л. В., Галич О. А., Давидюк В. Ф. та ін.]. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2007. – № 1-2 (39-40). – С. 183-188.

6. Олійник І. Критика художнього перекладу в методологічній площині порівняльного літературознавства / Ірина Олійник // Актуальні проблеми слов'янської філології: [міжвуз. зб. наук. ст. / відп. ред. Зарва В. А.]. – Вип. 18: Лінгвістика і літературознавство. – Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2008. – С. 268-277.

7. Олійник І. Перекладач-інтерпретатор тексту для дітей (нова інтерпретація казок Кіплінга) // Питання літературознавства [науковий збірник / редкол.: Червінська О. В., Рихло П. В., Затонський Д. В, Гундорова Т. І. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2008. – Вип. 75. – С. 280-288.

8. Олійник І. Антропологічний вимір оцінювання перекладу: лінії перетину «свого» й «чужого» в україномовних інтерпретаціях казок Р. Кіплінга / Ірина Олійник // Антропология літератури: комунікація, мова, тілесність / укл. Папуша І. В. // *Studia Methodologica*. – Вип. 25. – Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – С. 276-282.

9. Олійник І. Україномовні переклади збірки Р.Кіплінга “Just So Stories”: жанрові канони й конфронтації / Ірина Олійник // *Studia Methodologica*. – Вип. 28. – Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. – С. 125-132.

Додаткові публікації:

10. Олійник І. До питання аналізу, порівняння та редагування перекладів / Ірина Олійник // Актуальні проблеми філології та перекладознавства [зб. наук. праць та доповідей Всеукраїнської наукової конференції. 12-13 травня 2005 року / редкол.: Каплун В. Г., Третько В. В., Швачко С. О. та ін.]. – Хмельницький, ХНУ : 2005. – С. 167-169.

11. Oliynyk I. The Illustrated Story in Translation: Dialogue or Heteroglossia / Iryna Oliynyk // *Studia Anglica Resoviensia (Literary and Cultural Studies)* ; [ed. by Elibieta Rokosz-Piejko, Oksana Weretiuk; Language Consultants: D. Trinder, I. Upchurch]. – Vol. 6. – Part II. – Comparative Literary Studies. – Rzeszów : Uniwersytet Rzeszowski, 2009. – P. 148-157.

12. Oksana Weretiuk, Iryna Oliynyk. *Thread and Selected New York Poems*, Vasyl Makhno, translated from Ukrainian by Orest Popovych, New York: Meeting Eyes Bindery, 2009, pp.126. // *Studia Anglica Resoviensia (Literary and Cultural Studies)* ; [ed. by Elibieta Rokosz-Piejko, Oksana Weretiuk; Language Consultants: D. Trinder, I. Upchurch]. – Vol. 6. – Part II. – Comparative Literary Studies. – Rzeszów : Uniwersytet Rzeszowski, 2009. – P. 179-180.

АНОТАЦІЯ

Олійник І. Д. Україномовні переклади збірки Редьярда Кіплінга “Just So Stories”: рецепція, інтерпретація, оцінювання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.05 – порівняльне літературознавство. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2009.

У роботі на матеріалі україномовних перекладів збірки Редьярда Кіплінга “Just So Stories” здійснено поліаспектний аналіз рецепції, інтерпретації та оцінювання дитячих творів у перекладах. Актуальність і новизна дослідження зумовлені застосуванням компаративістської методології до аналізу периферійного явища літературної полісистеми – літератури для дітей, що

знає значної трансформації при іншомовному прочитанні. У центрі уваги – найважливіші аспекти літературних творів для дітей, які стають «камнем спотикання» для перекладачів, а отже й вимагають компаративістичного роз'яснення в світлі перекладацької критики: рецепції, інтерпретації, оцінювання.

Дисертант розглядає інтерпретаційні версії Євгенії Бондаренко, М. Йогансена, В. Панченка, Ю. Сірого, Л. Солонька, В. Ткачкєвича, Варвари Чередниченко, Ю. Шкрумеляка та ін. Предметом дослідження, зокрема, стають жанрова парадигма, озвучене читання, відповідність поміж ілюстративним (візуальним) та текстуальним (вербальним) елементами книги та інші показники літератури для дітей.

Ключові слова: критика художнього перекладу, дитяча література, рецепція, інтерпретація, оцінювання, компаративістська методологія, перекладна трансформація, жанр, ілюстрація.

АННОТАЦІЯ

Олейник И. Д. Украиноязычные переводы сборника Редьярда Киплинга “Just So Stories”: рецепция, интерпретация, оценка. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.05 – сравнительное литературоведение. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка. – Тернополь, 2009.

В диссертации на материале украиноязычных переводов сборника Редьярда Киплинга “Just So Stories” осуществлен полиаспектный анализ рецепции, интерпретации и оценки переводов произведений для детей. Актуальность и новизна исследования обусловлены применением компаративистической методологии к анализу периферийного явления литературной полисистемы – литературы для детей, наиболее подверженной трансформациям при иноязычном прочтении. В центре исследования – главные аспекты литературных произведений для детей, которые становятся «камнем преткновения» для переводчиков, поэтому требуют компаративистического разьяснения в свете переводческой критики: рецепции, интерпретации, оценки.

Дисертант рассматривает интерпретационные версии Евгении Бондаренко, М. Йогансена, В. Панченка, Ю. Сірого, Л. Солонька, В. Ткачкєвича, Варвары Чередниченко, Ю. Шкрумеляка и др. Предметом исследования стают жанровая парадигма, чтение вслух, баланс между иллюстративным (визуальным) и текстуальным (словесным) уровнями книги и другие показатели литературы для детей.

Ключевые слова: критика художественного перевода, детская литература, рецепция, интерпретация, оценка, компаративистическая методология, переводческая трансформация, жанр, иллюстрация.

SUMMARY

Oliynyk I. D. The Ukrainian Translations of “Just So Stories” by Rudyard Kipling: Reception, Interpretation, Evaluation. – Manuscript.

A thesis for the Scholarly Degree of Candidate of Philology in Speciality 10.01.05 – Comparative Literary Studies. – Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. – Ternopil, 2009.

The thesis deals with the research of the peculiarities of children’s literature in translation. The material of the investigation “Just So Stories” by Rudyard Kipling is studied in the Ukrainian translations of Yevgeniya Bondarenko, M. Yohanssen, V. Panchenko, Yu. Siryj, L. Solon’ko, V. Tkachkevych, Varvara Cherednychenko, Yu. Shkrumelyak and others. The specific characteristics of children’s literature, i.e. genre peculiarities, reading aloud, initial and final fairy-tale formulae, illustrations etc. are specified through the notion of translation criticism which is an integral part of comparative literary studies. Special attention is paid to the role of comparative literary studies in evaluating translations of children’s books. The phenomena of reception, interpretation and evaluation are observed within the scope of literary studies of one of the marginal notions of literary polysystem – literature for children.

It is substantiated that the problems of translating children’s books are connected with a peripheral status of children’s literature that leads to less responsibility in interpreting it. In this connection the major components requiring special translator’s attention are pointed out: the necessity of every child’s book to sound aloud, the importance of correspondence between verbal and visual elements, the significance of preserving genre peculiarities etc. The work analyzes new scientific approaches regarding the methodology of comparative literary studies. The paper contains reference to the methods of interpreting original and translated books; the ways of evaluating children’s literature in translation are particularly studied. The analysis of reception of Rudyard Kipling’s writings adds much to understanding contradictions in the original and target contexts. The British scholars stress on “playing patterns”, “comic fables” and “humorous explanations” of “Just So Stories” whereas the Ukrainian (as well as Russian and former Soviet) interpreters focus on didactic elements and educative components.

Translation criticism accomplished on the methodological principles of comparative literary studies comprising the ideas of reception, interpretation and evaluation has led to the following conclusions. In most cases the interpretations of Rudyard Kipling’s stories violate the principles of common translating, i.e. passages are omitted (Yevgeniya Bondarenko), genre peculiarities are distorted (Yevgeniya Bondarenko), direct addressees are ruined (M. Yohanssen) and some illustrations do not match the texts (V. Panchenko). There are interpretations that are done according to the old language standards (V. Tkachkevych) and the others demonstrate special art of writing for children (Yu. Shkrumelyak). In some cases the violations of translation principles are justified, but the others prove either translator’s lack of knowledge or weak responsibility.

Key words: translation criticism, children's literature, reception, interpretation, evaluation, methodology of comparative literary studies, translational transformation, genre, illustration

Підписано до друку 27.08.2009 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір друк. Умов. друк. арк. 0,9.
Умовн. фарб. відб. 1,0. Друк RESO.
Наклад 100 прим. Зам. № 45

Редакційно-видавничий відділ
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027